

Tema 8. Els beneficis penitenciaris: tipus, finalitat i procediment de concessió. Els permisos: concepte, naturalesa i tipus. Procediment de concessió dels permisos. Les sortides programades. Altres modalitats d'execució de programes de tractament en interns en 2n grau

Esquema

- I. Els beneficis penitenciaris: tipus, finalitat i procediment de concessió
  1. Avançament de la llibertat condicional
  2. Indult particular
- II. Els permisos de sortida: concepte, naturalesa i tipus
  1. Concepte. Naturalesa
  2. Tipus, durada i requisits
- III. Procediment de concessió dels permisos
  1. Permisos ordinaris
  2. Permisos extraordinaris
- IV. Les sortides programades
- V. Altres modalitats d'execució de programes de tractament en interns en 2n grau

I. Els beneficis penitenciaris: tipus, finalitat i procediment de concessió

Aquesta expressió de *beneficis penitenciaris* neix amb l'article 76.2.c de la Llei orgànica general penitenciària (LOGP), com una de les competències d'aprovació del jutge de vigilància penitenciària.

Els beneficis són institucions de dret penitenciar, «mesures que permeten la reducció de la durada de la condemna imposada en sentència ferma o de la de temps efectiu d'internament» (art. 202.1 RP). Tenen una finalitat socialitzadora i responen a les «exigències de la individualització de la pena en atenció a la concurrència de factors positius en l'evolució de l'intern» (art. 203 RP).

Es regulen al capítol II del títol VIII de l'RP (art. 202 a 206 RP). Contenen dues modalitats (art. 202 RP):

- Avançament de la llibertat condicional.
- Indult particular.

En tot cas, per proposar una d'aquestes mesures cal ponderar raonadament els factors que la motiven i acreditar la concurrència de bona conducta i treball, participació de l'intern i/o la seva evolució positiva (art. 204 RP).

1. Avançament de la llibertat condicional

Es regula als articles 90.2 CP i 205 RP. D'acord amb aquest darrer article, la Junta de Tractament, previ informe pronòstic individualitzat i favorable de reinserció social, pot sol·licitar al jutge de vigilància penitenciària l'avançament de la llibertat condicional dels interns classificats en 3r grau si es compleixen els següents requisits:

- Compliment de les dues terceres parts de la condemna o condemnes. Per al càlcul de la condemna, cal seguir les normes previstes per a la llibertat condicional ordinària (rebaixa dels indults, respecte a les normes d'acumulació jurídica...).
- Compliment de la resta de requisits previstos al Codi penal per a la concessió de la llibertat condicional ordinària: bona conducta, desenvolupament continuat d'activitats laborals, culturals o ocupacionals.

L'article 90.8 CP exclou expressament d'aquesta possibilitat els interns condemnats per delictes de terrorisme o comesos en el si d'organitzacions criminals.

L'article 90.2 CP preveu un supòsit excepcional d'avançament de la llibertat condicional que permet l'excarceració dels penats amb anterioritat al compliment de les dues terceres parts de la condemna.

Aquest article exigeix la classificació en 3r grau, la bona conducta i l'existència d'un pronòstic d'inserció social favorable, i modifica els criteris de còmput temporal. Diu que, complerts els esmentats requisits, «el jutge de vigilància penitenciària podrà avançar, un cop extingida la meitat de la condemna, la concessió de la llibertat condicional en relació amb el termini de les dues terceres parts, fins a un màxim de 90 dies per cada any transcorregut de compliment efectiu de condemna, sempre que no es tracti de delictes de terrorisme [...] o comesos en el si d'organitzacions criminals. Aquesta mesura requereix que el penat hagi desenvolupat continuadament les activitats laborals, culturals o ocupacionals, sigui de forma continuada o bé amb l'aprofitament del qual s'hagi derivat una modificació rellevant i favorable de les circumstàncies personals relacionades amb la seva activitat delictiva prèvia i que acrediti, a més, la participació efectiva i favorable en programes de reparació a les víctimes o programes de tractament o desintoxicació, si escau». Exigeix proposta d'institucions penitenciàries i audiència prèvia del Ministeri Fiscal i de les parts personades en el procés.

2. Indult particular

D'acord amb l'article 206 RP, la Junta de Tractament, prèvia proposta de l'equip multidisciplinari, pot sol·licitar al jutge de vigilància penitenciària la tramitació d'un indult particular en la durada que consideri pertinent si es donen de forma continuada durant un mínim de 2 anys i en un grau qualificable d'extraordinari les següents condicions:

- Bona conducta.
- Desenvolupament d'una activitat laboral dins o fora de l'establiment que es pugui considerar útil per a la preparació per a la vida en llibertat.
- Participació en activitats de reeducació i reinserció social.

La tramitació es fa d'acord amb la legislació ordinària del dret de gràcia: Llei provisional de 18 de juny de 1870, modificada per la Llei 1/88, de 14 de gener.

II. Els permisos de sortida: concepte, naturalesa i tipus

1. Concepte. Naturalesa

Els permisos de sortida són una institució de dret penitenciari d'origen recent. Serveixen per estimular als reclusos a observar bona conducta i fer-los adquirir un sentit més profund de la seva pròpia responsabilitat.

Van néixer inspirats per un caràcter benèvol i humanitari, com a mecanismes per comprovar si s'havia aconseguit, per mitjà del tractament, un grau de responsabilitat acceptable per poder viure en llibertat o, com a mínim, accedir a un règim de més llibertat.

Els antecedents dels permisos de sortida més remots a Espanya es troben al Reglament del Servei de Presons de 1956, que els preveu com una facultat del director del centre, per raons humanitàries, en els supòsits de malaltia molt greu o mort d'un parent molt pròxim. D'aquí van passar a regular-se al Reial decret 2273/1977, dins la secció «mèrits i recompenses». En tot cas, només es regulaven els que ara anomenem *permisos extraordinaris*. Això també passa a la legislació internacional: les Regles mínimes de les Nacions Unides només fan referència al dret de l'intern als permisos en els supòsits de malaltia greu d'un familiar per poder estar al seu costat.

La LOGP els considera part del tractament i els dedica el capítol IV del títol II (art. 47 i 48), i també els recull el títol V de l'RP (art. 154 i següents). La nostra legislació, que es considera una de les més progressistes en aquest camp, dóna a aquesta institució una regulació força positiva.

En aquests articles es regulen els requisits, supòsits i durada dels permisos. Responen a una idea resocialitzadora i a les seves finalitats bàsiques (reinserció i reeducació). En el seu estudi, cal tenir en compte els següents aspectes:

- a) No poden vulnerar el principi d'executorietat de condemna establert a l'article 4.a LOGP.
- b) Són els nuclis centrals de tot tractament.
- c) Serveixen per no anul·lar els vincles d'afectivitat entre els interns i la seva família.

És significativa la consideració que el nostre Tribunal Constitucional assigna als permisos de sortida com a eina essencial en el procés de reinserció social. Si bé no són concebuts com un dret subjectiu a favor de l'intern –els considera un instrument essencial en el compliment d'un dels fins de la pena–, «els permisos de sortida cooperen potencialment a la preparació de la vida en llibertat de l'intern, poden enfortir els vincles familiars, redueixen les tensions pròpies de l'internament i les conseqüències de la vida continuada a presó, constitueixen un estímul de la bona conducta, contribueixen a la creació d'un sentit de responsabilitat en l'intern, i amb això al desenvolupament de la personalitat, proporcionen informació sobre el medi social al qual ha d'integrar-se i indiquen quina és l'evolució del penat [...]».

2. Tipus, durada i requisits

Bàsicament, hi ha dos tipus de permisos: ordinaris i extraordinaris.

Permisos ordinaris

D'acord amb els articles 47 LOGP i 154 RP, són permisos ordinaris els que tenen per finalitat la preparació per a la vida en llibertat.

La Junta de Tractament pot concedir aquests permisos, prèvia sol·licitud de l'intern, amb una durada màxima de 7 dies consecutius. Ni la LOGP ni l'RP fixen un límit mínim: poden durar hores o bé fins a 7 dies.

Al marge d'aquest límit de durada màxima, la LOGP fixa el total anual de dies de permís que els interns poden gaudir: 36 o 48 dies a l'any, segons estiguin classificats en 2n o 3r grau de tractament, respectivament. Aquest total ha de distribuir-se regularment i equitativament entre els dos semestres, amb un límit de 18 i 24 dies, respectivament.

En tot cas, dins d'aquests límits no s'inclouen (art. 154.3 RP):

- Els permisos de cap de setmana previstos a l'article 87 RP, que són propis del règim obert.
- Les sortides programades de l'article 114 RP.
- Els permisos extraordinaris de l'article 155 RP. D'acord amb l'article 158 RP, són preferents els permisos ordinaris als extraordinaris, i si una sol·licitud de permís pot tramitar-se com a permís ordinari, no s'ha de tramitar l'extraordinari; però quan un intern classificat en 2n o 3r grau gaudeix d'un permís extraordinari, no s'ha d'incloure en els límits anuals.

Requisits per a la concessió d'un permís ordinari són:

- a) Tenir complerta la quarta part de la condemna o condemnes. Respecte al seu còmput, cal tenir en compte les normes que, respecte a acumulacions materials o jurídiques, s'inclouen en seu de llibertat condicional.
- b) Estar classificat en 2n o 3r grau de tractament.
- c) No observar mala conducta, la valoració de la qual ha de ser global i no solament conjugada amb factors derivats de la cancel·lació o no d'expedients disciplinaris. El fet que un intern tingui pendent de cancel·lació algun expedient disciplinari no és una dada absoluta que permeti determinar que l'intern tingui mala conducta. Cal evitar automatismes i valorar i integrar altres variables de conducta no disciplinàries (nivells i implicació en el compliment del seu programa individual de tractament).
- d) L'informe de l'equip multidisciplinari.

Encara que es compleixin els requisits anteriors, l'equip multidisciplinari ha de valorar la idoneïtat del gaudiment d'un permís en cada cas. L'article 156 RP estableix que l'informe ha de ser negatiu (desfavorable) quan per la peculiar trajectòria delictiva, la personalitat anòmala de l'intern o per l'existència de variables qualitatives desfavorables resulti probable el trencament de condemna, la comissió de nous delictes, o es valori que el permís pugui tenir una repercussió desfavorable en l'evolució tractamental de l'intern.

Cal tenir present el que disposa l'article 36.1.b del CP respecte dels interns que compleixen condemna de presó permanent revisable, que no podran gaudir permisos

de sortida fins que hagin complert un mínim de dotze anys o de vuit anys, en funció dels delictes comesos.

En la concessió del permís, l'equip multidisciplinari pot establir les condicions (acompanyament familiar o de voluntaris, assistència a programes externs, etc.) o els controls (presentació a determinats llocs, compliment d'obligacions durant el seu gaudiment, realització d'analítiques, etc.) durant el gaudi del permís. El compliment o no d'aquests condicionants és una nova variable a tenir en compte per a la concessió de nous permisos.

Com a mesura que significa l'accés a una llibertat temporal sense el control immediat de la institució penitenciària, s'exigeix un alt grau de confiança en l'intern i un judici de pronòstic: respecte al bon ús i el no-aprofitament d'aquest per al trencament de la condemna, i quant al fet que la sortida no repercutirà negativament en el tractament penitenciari.

En aquest sentit, s'ha de tenir en compte que l'existència dels requisits esmentats per a la seva concessió operen com a mínims indispensables per poder accedir als permisos de sortida, i la mera concurrència d'aquests requisits no els atorga un dret immediat, ja que cal tenir en compte altres factors en la consideració de si a l'intern se li pot concedir el marge de confiança necessari per al gaudi del permís de sortida. Aquests permisos de sortida són una mesura incardinada en el tractament penitenciari amb una finalitat específica de preparació per a la seva vida en llibertat, sense que la seva concessió pugui constituir un premi o càstig a una determinada conducta.

Entre altres consideracions, el desenvolupament d'una programació permissiva ha de presentar els següents objectius generals, a més dels possibles objectius individuals i concrets que s'informin:

- Facilitar el manteniment i consolidació dels lligams familiars de l'intern, per tal de prevenir els efectes de desestructuració de l'empresonament.
- Potenciar la integració de l'intern a la seva comunitat, mitjançant un millor coneixement dels recursos socials normalitzats i la seva participació en àmbits de relació social alternatius.
- Facilitar l'autonomia de l'intern i la progressiva assumpció de responsabilitats en el seu àmbit personal i sociofamiliar.
- Permetre la posada en pràctica de les habilitats apreses en els diferents programes de tractament en el context de situacions reals de la vida quotidiana, de forma gradual i controlada, fins a assolir una generalització i discriminació adequades.
- Continuar i avançar en els objectius dels tractaments penitenciaris, posant en contacte l'intern amb recursos externs en el camp de les drogodependències o la salut mental, dispositius formatius o ocupacionals, o qualssevol altres que es considerin oportuns.

- Potenciar un ús adequat del temps lliure i del lleure, mitjançant la planificació del temps i l'apropament dels interns a activitats alternatives en l'àmbit cultural, esportiu o cívic.
- Reforçar l'evolució positiva dels interns, dotant els centres d'un element motivador àgil i eficaç que augmenti la probabilitat de conductes adequades, redueixi la probabilitat de conductes negatives i millori la percepció de la institució per part dels seus usuaris.
- Millorar tant l'autoestima dels interns com les seves expectatives respecte de la seva futura llibertat.

Permisos extraordinaris

Segons els articles 47 LOGP i 155 RP, són permisos extraordinaris els que tenen per finalitat motius humanitaris i de dignitat humana.

D'acord amb l'article 155 RP, s'han de concedir per:

- Mort o malaltia greus dels pares, cònjuge, fills, germans i altres persones íntimament vinculades amb l'intern.
- Naixement d'un fill, sigui matrimonial o no.
- Altres motius importants i comprovats d'anàloga naturalesa.
- Consulta ambulatoria o ingrés en centres hospitalaris extrapenitenciaris.

La concessió d'aquests permisos està supeditada a la verificació dels motius que el justifiquen, i, en tot cas, cal prendre les mesures de seguretat adequades (amb força pública acompanyant, amb acompanyament familiar...).

Pel que fa a la durada dels permisos, depèn del motiu que els justifiqui, però no poden excedir del límit dels permisos ordinaris (fins a 7 dies consecutius com a màxim).

Aquests permisos extraordinaris poden concedir-se a qualsevol intern, sigui quin sigui el seu grau de classificació, i fins i tot als preventius (art. 159 RP). L'única diferència rau en l'òrgan autoritzant, com després s'assenyalarà.

Els permisos extraordinaris per motius mèdics (consulta ambulatoria o ingrés en centre hospitalari extrapenitenciari) són una novetat de l'RP vigent. Necessiten un informe mèdic previ i poden concedir-se als interns classificats en 2n o 3r grau, amb una durada màxima de 12 hores (consulta ambulatoria extrapenitenciària) o 2 dies (ingrés hospitalari). Aquest darrer permís pot perllongar-se pel temps que calgui, amb mesures de control extraordinàries o sense: els interns classificats en 3r grau o els classificats en 2n grau que gaudeixin habitualment de permisos ordinaris poden gaudir-los en règim d'autogovern i sense custòdia de força pública.

III. Procediment de concessió dels permisos

1. Permisos ordinaris

Aquest procediment està previst als articles 160 a 162 RP. Segueix els següents passos:

- a) Petició o sol·licitud de l'intern, dirigida a l'equip multidisciplinari (160.1 RP). Sempre es tramiten a petició de l'intern.
- b) Informe i valoració del cas per l'equip multidisciplinari. L'informe ha d'incloure la comprovació de la concurrència dels requisits exigits per l'article 154 RP. En tot cas, cal incloure-hi una valoració individualitzada de les circumstàncies personals de l'intern i la proposta dels condicionaments i/o mesures de control a aplicar (art. 160.1 RP).

L'informe de l'equip ha de ser desfavorable quan «per la peculiar trajectòria delictiva, la personalitat anòmala de l'intern o per l'existència de variables qualitatives desfavorables resulti probable el trencament de la condemna, la comissió de nous delictes o una repercussió negativa de la sortida sobre els interns des de la seva perspectiva de la seva preparació de la vida en llibertat o del seu programa individualitzat de tractament» (art. 156.1 RP).

- c) Elevació a la Junta de Tractament, la qual pren un acord *favorable* (concessió) o *desfavorable* (denegació).

Si l'acord és *desfavorable*, s'ha de notificar motivadament a l'intern, informant-lo expressament que pot recórrer en queixa davant el jutge de vigilància penitenciària (art. 162 RP).

Si l'acord és *favorable*, s'ha de notificar a l'intern l'acord, i s'ha d'elevat aquest acord –juntament amb els informes preceptius de l'equip multidisciplinari– a l'òrgan decisor, que és (art. 161 RP):

- El *jutge de vigilància penitenciària* que correspongui, quan es tracti de permisos superiors a 2 dies de durada per a interns classificats en 2n grau.
- El *centre directiu*, quan es tracti de permisos de fins a 2 dies per a interns classificats en 2n grau, i sigui quina sigui la durada per a interns classificats en 3r grau.

- d) L'òrgan decisor ha de prendre la decisió que consideri oportuna, sense que resulti vinculat pels informes de l'equip.

L'article 157 RP introdueix les figures de la *suspensió* i *revocació* dels permisos.

La *suspensió* s'acorda quan abans d'iniciar-se el gaudiment d'un permís ordinari (o extraordinari) es produeixin fets que modifiquin les circumstàncies que en van justificar la concessió. En aquest cas, el director pot suspendre motivadament amb caràcter provisional el permís i ho ha de posar en coneixement de l'òrgan decisor perquè aquest prengui la decisió que consideri més adient.

La *revocació* fa referència a dos supòsits: no reingrés d'un permís o comissió de nou delicte durant el gaudi d'un permís. En ambdós casos, quan existeixin permisos

pendents de gaudiment, se sol·licita de l'òrgan decisor la revocació d'aquests. Aquest fet pot donar lloc a responsabilitats penals i penitenciàries, i pot valorar-se desfavorablement respecte a la concessió de nous permisos ordinaris.

2. Permisos extraordinaris

En línies generals, el procediment per a la concessió d'aquest tipus de permisos és essencialment igual a l'anterior.

En supòsits d'urgència, pot autoritzar-los el director del centre prèvia consulta al centre directiu i comunicant-ho posteriorment a la Junta de Tractament (art. 161.4 RP).

Quan no es tramitin per la via d'urgència, l'acord ha de partir també de la Junta de Tractament, i han de ser aprovats per:

- El *centre directiu*, quan es tracti de permisos extraordinaris per a interns classificats en 2n o 3r grau de tractament. També aprova la prolongació del permís extraordinari per ingrés hospitalari per més de 2 dies als interns classificats en 3r grau.
- El *jutge de vigilància penitenciària*, quan es tracti de penats classificats en 1r grau de tractament, sigui quina sigui la durada del permís, que sempre ha de ser l'estrictament necessària i amb les mesures de control adients (acompanyament de força pública). També aprova la prolongació del permís extraordinari per ingrés hospitalari per més de 2 dies als interns classificats en 2n grau.
- L'*autoritat judicial de la qual depenguin* en el cas dels preventius. Han d'ordenar-se també les degudes mesures de vigilància i control.

IV. Les sortides programades

En el marc de la programació del tractament, algunes de les activitats previstes poden tenir lloc a l'exterior dels centres penitenciaris (art. 113 RP), entre les quals destaquen les sortides programades (art. 114 RP).

Les sortides programades són un instrument d'apropament progressiu dels interns a l'exterior. L'RP les recull com una alternativa d'apropament a l'exterior bàsica per assolir els objectius de rehabilitació de la institució penitenciària. D'altra banda, aquest instrument s'ha incorporat a múltiples programes de rehabilitació amb l'objectiu de fer un apropament a l'exterior amb més supervisió i control i, per tant, com a pas previ a l'aprovació d'altres figures jurídiques com els permisos de sortida.

Tanmateix, les sortides programades han de conviure amb altres figures d'apropament a l'exterior incloses en el nou RP com els permisos de menys de 48 hores, les sortides per seguir programes especialitzats a l'exterior de l'article 117 o les sortides que es deriven d'aplicar el principi de flexibilitat regulat a l'article 100.2 del mateix cos legal.

- a) L'article 114 RP regula les condicions necessàries que defineixen les sortides programades i fixa el seu objectiu en la realització d'activitats específiques de tractament en el medi extern. I, d'altra banda, l'RP també parla de la utilització

de les sortides programades com a recompensa (art. 263.c).

En relació amb els requisits per a seva concessió, en ambdós supòsits, es troben recollits a l'article 114 del Reglament penitenciari (RP) i són els següents:

- a) Les sortides programades s'organitzen per a la realització d'activitats específiques de tractament. Queden excloses les sortides per a tractament o consulta mèdica que no estiguin vinculades a un programa d'intervenció (familiar, psiquiàtric, etc.) i que no siguin per realitzar activitats específiques de tractament.
- b) Estan destinades a aquells interns que ofereixin garanties de fer-ne un ús correcte i adequat.
- c) En tot cas, els interns han de ser acompanyats per personal del centre penitenciari o d'altres institucions o per voluntaris que habitualment facin activitats relacionades amb el tractament penitenciari.
- d) Els requisits per concedir-los són els mateixos establerts per als permisos ordinaris de sortida (compliment de la quarta part, no tenir mala conducta, judicis de pronòstic dels factors esmentats, informe de l'equip multidisciplinari...). En aquest sentit i de forma especial s'ha de valorar i fer un pronòstic de risc tant del perfil de l'intern com del tipus de sortida concreta.
- e) En general, la durada de les sortides programades no pot ésser superior a 2 dies. En aquests casos, la junta de tractament en proposa l'aprovació al centre directiu. En els casos que la sortida tingui una durada superior a 2 dies es necessita l'autorització del jutge de vigilància penitenciària.
- f) En tota sortida programada s'han d'adoptar les mesures oportunes referents a la forma i mitjà de transport més adient, així com les mesures de seguretat corresponents.

En línies generals es pot distingir entre sortides programades d'intervenció i sortides programades motivacionals.

Sortides programades d'intervenció

Són aquelles que es duen a terme dins del contingut curricular d'un programa educatiu o de tractament i sempre en les activitats marcades com a principals dins del programa SAM de l'intern (sistema d'avaluació i motivació continuades) o del PIT de l'intern (programa individualitzat de tractament), el qual s'ha de trametre a la Direcció General de Serveis Penitenciaris.

S'han de fer sempre d'una forma planificada i integrada dins del pla de treball de l'intern. La periodicitat amb què cada intern gaudeixi d'aquestes sortides depèn de la planificació que l'equip de tractament realitzi del pla de treball de l'intern i de la seva evolució. En aquest sentit, és important potenciar l'ús de les sortides programades com a part integrant d'un programa de treball i no tant fer un ús puntual d'aquest tipus

de sortida.

Dins de les sortides d'intervenció podem distingir les modalitats següents:

- De toxicomanies.
- De tractament especialitzat.
- De recursos comunitaris.
- Familiars.
- Món laboral.
- Formació reglada.
- Altres que estiguin relacionades amb el seu PIT.

Sortides programades motivacionals

Són les previstes a l'RP com a recompenses o aquelles relacionades amb les activitats complementàries del pla de treball de l'intern. Habitualment, tenen un caràcter d'oci o lleure. En el marc de competències de la Generalitat de Catalunya s'associen necessàriament a l'avaluació realitzada a través del SAM (obtenció de nivells A o B durant el trimestre anterior).

V. Altres modalitats d'execució de programes de tractament en interns en 2n grau

El tractament, com a eina de resocialització dels interns, ha de respectar un seguit de principis científics que es recullen a l'article 62 LOGP. Un d'aquests és el *principi de programació*. D'acord amb aquest principi, el tractament «ha de ser programat, i s'ha de fixar el pla general que ha de seguir-se en la seva execució, la intensitat superior o inferior en l'aplicació de cada mètode de tractament i la distribució d'ocupacions concretes que l'integren entre els diversos especialistes i educadors.»

L'RP vigent dedica tot un capítol als programes de tractament, sense distinció entre els programes dels interns classificats en 2n grau dels classificats en 3r grau, preveient que han de consistir en activitats del centre (art. 113 RP) i en sortides programades a l'exterior (art. 114 RP), així com la possibilitat d'organitzar el centre en comunitats terapèutiques (art. 115 RP) i d'existència de programes especialitzats (art. 116 i 117 RP).

En tot cas, cal recordar que segons les previsions de l'article 20.2 RP, a tots els interns penats la Junta de Tractament els ha d'aprovar un programa individualitzat de tractament, on cal atendre les necessitats específiques i individuals de cada intern, ja que no tota persona que és a la presó té les mateixes mancances i necessitats que la resta.

Com a elements bàsics del tractament l'article 110 RP preveu:

- Disseny de programes formatius orientats a desenvolupar les aptituds dels interns, enriquir els seus coneixements, millorar les seves capacitats tècniques o professionals i compensar les seves mancances.

- Ús de programes i tècniques de caràcter psicosocial, orientats a millorar les capacitats de l'intern i a abordar els problemes específics que puguin haver influït en el seu comportament delictiu.
- Potenciació i facilitació dels contactes de l'intern amb l'exterior, comptant en la mesura del possible amb els recursos de la comunitat com a instruments fonamentals en les tasques de reinserció.

El capítol II del títol V de l'RP (art. 113 a 118) recull la regulació relativa als programes de tractament.

D'acord amb aquests articles, els programes de tractament han d'estar formats per un conjunt d'activitats dirigides a obtenir la bona finalitat del tractament. Segons l'article 113.1, aquestes activitats s'han de realitzar tenint en compte els recursos existents, i poden realitzar-se tant en l'interior de l'establiment com fora dels centres penitenciaris. Entre aquestes darreres, destaquen les sortides programades previstes a l'article 114 RP, a les quals abans s'ha fet esment.

Pel que fa a les activitats realitzades a l'interior de l'establiment, són principalment de tipus formatiu o laboral, per satisfer les mancances que pugui presentar l'intern. Aquest, en qualsevol cas, hi té dret (art. 4.2.i RP), així com a la programació i desenvolupament d'aquestes accions. Les activitats han d'estar desenvolupades per professionals i poden abastar altres àmbits, si els interns hi tenen mancances. Sense fer-ne especial esment, es refereixen principalment a l'execució de programes en 2n grau de tractament, ja que els interns en 3r grau, en gaudir del règim obert, poden accedir amb més facilitat als recursos externs existents a la xarxa comunitària general.

Poden incloure, si escau, les activitats derivades de l'execució de programes específics de tractament. En concret, preveu la possibilitat d'organitzar grups en comunitat terapèutica per al tractament concret (art. 115 RP); l'existència de programes d'actuació específics, atenent diferents criteris (art. 116 RP), i, finalment, l'adopció de determinades mesures en l'execució d'aquests programes especialitzats (art. 117 RP).

L'article 115 RP, en consonància amb el que disposa l'article 66 LOGP, preveu que determinats grups d'interns puguin organitzar-se en *comunitat terapèutica* si ho aconsellen raons de tractament. Això suposa que s'intenta que tots i cada un dels actes dels interns en el centre penitenciar signifiquin alguna cosa en el tractament i suposa la supressió o modificació dels actes regimentals i la inaplicació, si cal, de tot règim disciplinari. Tot això, amb el límit absolut del respecte de la personalitat humana del reclus.

El principal dels mètodes de treball en aquestes comunitats terapèutiques és la psicoteràpia de grup.

A les presons catalanes s'ha emprat fonamentalment en el tractament de toxicòmans i la seva màxima expressió són els DAE (Departaments d'Atenció Especialitzada).

L'RP preveu, en aquests casos, una simplificació de l'organigrama, i la junta de tractament assumeix, a més de les pròpies, les funcions del consell de direcció i de la comissió disciplinària, excloses les que es refereixin als aspectes econòmics i administratius.

En segon lloc, es preveu l'existència de *programes d'actuació especialitzada* (art. 116 RP). L'RP els preveu específicament per a toxicòmans, de cara al seu tractament i deshabituació, com un deure de l'Administració, i dins del marc del *Pla nacional sobre drogues*, i tant per a penats com per a preventius.

L'RP també preveu l'existència de programes específics per a interns condemnats per delictes sexuals (art. 116.4 RP). Així, a les presons s'aplica el SAC als condemnats per abusos i agressions sexuals. Deixa, però, la porta oberta a l'existència d'altres programes específics, dirigits a altres grups més o menys nombrosos d'interns, especialment respecte a joves, donada la necessitat de valoracions específiques de diagnòstic d'acord amb l'article 68 LOGP. Per aquesta via, s'han creat programes per al tractament dels delinqüents violents (DEVI), de violència domèstica (VIDO) i poden sorgir-ne d'altres (educació viària...), sovint lligats a una determinada tipologia delictiva.

Finalment, preveu específicament determinades *mesures de règim per a l'execució de programes especialitzats per a penats classificats en 2n grau* (art. 117 RP). D'acord amb aquest article, es preveu que als interns classificats en 2n grau amb un perfil de baixa perillositat se'ls pugui aplicar un programa d'actuació especialitzada individualment dissenyat per a ells, que permeti el tractament en institucions exteriors per rebre aquesta atenció especialitzada necessària per a la reinserció.

L'aplicació d'aquesta mesura implica necessàriament una planificació prèvia per part de l'intern i la Junta de Tractament. L'intern ha de consentir i comprometre's a respectar el règim de vida de la institució i les mesures de seguiment i control establertes, que no poden consistir en un control personal per part dels cossos i forces de seguretat.

La durada d'aquestes sortides diàries o periòdiques no pot excedir les 8 hores, i el programa que les prevegi ha de ser aprovat pel jutge de vigilància. Si el programa exigeix sortides puntuals, han de ser aprovades pel centre directiu.

La participació de l'intern en aquests programes acaba per decisió voluntària de l'intern o per decisió de la Junta de Tractament, si l'intern incompleix les condicions establertes al programa o si sorgeixen circumstàncies sobrevingudes que justifiquin aquesta decisió.

Punts clau

- Els beneficis penitenciaris són institucions de dret penitenciar que permeten la reducció de la durada de la condemna o del temps efectiu d'internament. Actualment, la legislació penitenciària en preveu dos: l'avançament de la llibertat condicional i l'indult particular.

- Els permisos de sortida són institucions de dret penitenciari que formen part del tractament i serveixen per no trencar els vincles socials dels interns. Poden ser ordinaris, que serveixen per preparar la vida en llibertat, o extraordinaris, que responen a motius humanitaris i de dignitat humana o a raons mèdics.
- Per poder gaudir dels permisos ordinaris cal que els interns estiguin classificats en 2n o 3r grau de tractament, hagin extingit la quarta part de la condemna, no observin mala conducta i tinguin un informe favorable de l'equip multidisciplinari. Per gaudir dels extraordinaris, no calen aquests requisits, sinó la verificació dels motius excepcionals que s'hi justifiquen.
- Les juntes de tractament poden concedir permisos a un intern que reuneixi els requisits abans esmentats, sobre la base de l'informe de l'equip, sempre a petició de l'intern. Posteriorment, han de sol·licitar-ne l'autorització de l'òrgan decisor pertinent, que pot ser el centre directiu, el jutge de vigilància penitenciària o l'autoritat judicial de la qual depenen els interns, segons correspongui.
- Les sortides programades són mecanismes a través dels quals l'intern pot realitzar activitats previstes en el seu programa de tractament fora del centre penitenciari, a través dels recursos existents a la xarxa comunitària. Han de complir els mateixos requisits que per poder gaudir de permisos ordinaris i sempre han de gaudir-se amb acompanyament de professionals del centre.
- Dins la programació del tractament de l'intern, les activitats a realitzar dins el centre penitenciari poden organitzar-se en comunitat terapèutica, atenent raons de tractament. A més, les activitats concretes poden derivar de la individualització de programes especialitzats d'acord amb l'etiologia (toxicomanies) o la tipologia delictiva, i, a vegades, poden consistir en sortides puntuals o periòdiques a l'exterior (art. 113 i següents de l'RP).

Bibliografia

GIMÉNEZ-SALINAS I COLOMER, Esther; RIFÀ ROS, Anna. (2002). *Introducció al dret penitenciari: Teoria i pràctica*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

GARRIDO GUZMÁN, Luis (1984). *Manual de ciencia penitenciaria*. Madrid: Edersa.

MARTÍNEZ ESCAMILLA, Margarita (2002). *Los permisos ordinarios de salida: régimen jurídico y realidad*. Madrid: Edosifers S.L..

RÍOS MARTÍN, Julián Carlos (2014). *Manual de ejecución penitenciaria. Defenderse en la cárcel*. Madrid: Colex S.A..

TAMARIT SUMALLA, Josep Maria [et al.] (2005). *Curso de derecho penitenciario*. València: Tirant lo Blanch.

La reforma de la ejecuci3n penal (2004). València.